

SED CONTRA est, quia per hoc quod cognoscit sororem uxoris, contrahitur affinitas ad uxorem: sed affinitas dirimit matrimonium contractum; ergo et incestus praedictus.

Praeterea. « In quo quis peccat, in hoc punitur »: sed talis peccat contra matrimonium; ergo debet puniri per hoc quod matrimonio privetur.

RESPONDEO dicendum, quod si aliquis cognoscit sororem, aut aliam sanguineam uxoris suae ante matrimonium contractum, etiam post sponsalia, debet matrimonium separari ratione affinitatis contractae: si autem post matrimonium contractum, et consummatum, non debet totaliter matrimonium separari; sed vir amittit jus petendi debitum, nec potest sine peccato petere: sed tamen debet reddere petenti, quia uxor non debet puniri de peccato viri: sed post mortem uxoris debet omnino manere absque spe conjugii, nisi cum eo dispensetur propter fragilitatem suam, cum timetur de illicito coitu. Si tamen praeter dispensationem contrahat, peccat, contra statutum Ecclesiae faciens: non tamen propter hoc matrimonium est separandum.

Et per hoc patet solutio AD OBJECTA, quia incestus ponitur matrimonii impedimentum, non tam ratione culpa, quam ratione affinitatis, quam causat: et ideo etiam non connumeratur aliis impedimentis, sed in impedimento affinitatis includitur.

ARTICULUS V.

243

UTRUM DEFECTUS AETATIS IMPEDIAT MATRIMONIUM.

(S. Thom. 4. Dist. 36. q. unic. art. 5.).

AD QUINTUM sic proceditur. Videtur, quod defectus aetatis non impediat matrimonium: secundum enim leges, pueri accipiunt tutorem usque ad vigesimum quintum annum; ergo videtur, quod usque ad tempus illud non sit confortata ratio ad consensum; et ita videtur, quod illud debeat esse tempus statutum ad matrimonia ineunda: sed ante tempus illud matrimonium potest contrahi; ergo defectus statutae aetatis non impedit matrimonium.

2. PRAETEREA. Sicut vinculum religionis est perpetuum, ita et vinculum matrimonii: sed ante decimum quartum annum non possunt facere professionem, secundum novam constitutionem (*cap.: Non solum, de Regularib. et Transientib. in 6.*); ergo nec matrimonium contrahere, si defectus aetatis matrimonium impediret.

3. PRAETEREA. Sicut consensus ad matrimonium requiritur ex parte viri, ita ex parte uxoris: sed mulier ante decimum quartum annum potest contrahere matrimonium; ergo et vir.

4. PRAETEREA. Impotentia coeundi, nisi sit perpetua, et ignorata, non impedit matrimonium: sed defectus aetatis non est perpetuus, nec ignoratus; ergo non impedit matrimonium.

5. PRAETEREA. Non continetur in aliquo praedictorum impedimentorum (*q. 50.*), et ita non videtur esse matrimonii impedimentum.

SED CONTRA. Decretalis (*cap.: Quod sedem, de Frigid. et Malef.*) dicit, quod « puer, qui non potest reddere debitum, non est aptus matrimonio »: sed ante decimum quartum annum ut in pluribus non potest reddere debitum, ut in 7. Animalium (*cir. princ. lib.*) dicitur; ergo, etc.

Praeterea. « Omnium natura constantium positus est terminus magnitu-

dinis, et augmenti » (*Philos. lib. 2. de Anima*), et ita videtur, cum matrimonium sit naturale, quod debeat habere determinatum tempus, per cuius defectum impediatur.

RESPONDEO dicendum, quod matrimonium, cum fiat per modum contractus cuiusdam, ordinationi legis positivae subjacet, sicut et alii contractus: unde, secundum jura (*cap.: Tua, de Despons. impub.*), determinatum est, quod « ante illud tempus discretionis, quo uterque possit sufficienter de matrimonio deliberare, et debitum sibi invicem reddere, matrimonia non contrahantur; et si non ita facta fuerint, dirimuntur »: hoc autem tempus ut in pluribus est in masculis in quartodecimo anno, in foemina autem in duodecimo anno, quia tamen praecipua juris positivi sequuntur id quod in pluribus est, si aliquis ad perfectionem debitam ante tempus praedictum perveniat, ita quod vigor naturae, et rationis defectum aetatis suppleat, matrimonium non dissolvitur: et ideo si contrahentes ante annos pubertatis ante tempus praedictum carnaliter fuerint copulati, nihilominus matrimonium perpetuo stat indissolubile.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in illis, ad quae natura inclinat, non exigitur tantus vigor rationis ad deliberandum, sicut in aliis; et ideo ante potest in matrimonium sufficienter deliberans consentire, quam possit in contractibus aliis res suas sine tutore pertractare.

Et similiter est dicendum AD SECUNDUM, quia votum religionis est eorum, quae sunt sine inclinatione naturae, quae majorem difficultatem habent, quam matrimonium.

AD TERTIUM dicendum, quod mulier citius ad tempus pubertatis pervenit, quam vir, ut dicitur in 7. de Animal. (*loc. sup. cit.*); et ideo non est simile de utroque.

AD QUARTUM dicendum, quod ex parte ista non solum est impedimentum propter impotentiam coeundi, sed etiam propter defectum rationis, quae adhuc non sufficit ad consensum illum rite faciendum, qui perpetuo durare debet.

AD QUINTUM dicendum, quod sicut impedimentum, quod est ex furia, reducitur ad impedimentum erroris, ita etiam impedimentum, quod est ex defectu aetatis, quia homo nondum habet plenum usum liberi arbitrii.

QUAESTIO LIX.

DE DISPARITATE CULTUS, QUAE MATRIMONIUM IMPEDIAT,
IN SEX ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de disparitate cultus, quae matrimonium impedit.

Circa quod quaeruntur sex.

Primo. Utrum fidelis possit contrahere matrimonium cum infideli.

Secundo. Utrum inter infideles sit matrimonium.

Tertio. Utrum conjux conversus ad fidem possit commanere cum uxore infideli nolente converti.

Quarto. Utrum possit uxorem infidelem relinquere.

corporaliter etiam consepelitur Christo in mortem; et ideo a debito reddendo solvitur, etiam post matrimonium consummatum. Vel dicendum, quod ex culpa sua uxor praeiudicium patitur, quae converti contemnit.

AD TERTIUM dicendum, quod disparitas cultus facit personam simpliciter illegitimam, non autem conditio servitutis, sed solum quando ignorata est; et ideo non est similis ratio de infideli, et ancilla.

AD QUARTUM dicendum, quod proles aut pervenit ad perfectam aetatem, et tunc poterit libere sequi patrem fidelem, aut matrem infidelem: vel est in minori aetate constituta, et tunc debet dari fideli, non obstante quod indiget matris obsequio ad educationem.

AD QUINTUM dicendum, quod adulter per poenitentiam non transit ad aliam vitam, sicut infidelis per baptismum; et ideo non est similis ratio.

ARTICULUS V.

248

UTRUM FIDELIS DISCEDENS AB UXORE INFIDELI
POSSIT ALIAM DUCERE.

AD QUINTUM sic proceditur. Videtur, quod fidelis discedens ab uxore infideli non possit aliam ducere in uxorem, quia indissolubilitas est de ratione matrimonii, cum repudium uxoris sit contra legem naturae: sed inter infideles erat verum matrimonium; ergo nullo modo potest illud matrimonium solvi: sed manente vinculo matrimonii ad unam, non potest aliquis cum alia contrahere; ergo fidelis discedens ab uxore infideli non potest cum alia contrahere.

2. PRAETEREA. Crimen superveniens matrimonio non solvit matrimonium: sed si mulier velit cohabitare sine contumelia Creatoris, non solvitur vinculum matrimonii, quia vir non potest aliam ducere; ergo peccatum uxoris, quae non vult cohabitare sine contumelia Creatoris, non solvit matrimonium, ut libere possit vir aliam uxorem ducere.

3. PRAETEREA. Vir, et uxor sunt pares in vinculo matrimonii; cum ergo uxori infideli non liceat, vivente viro, alium virum ducere, videtur quod nec fideli liceat.

4. PRAETEREA. Favorabilius est continentiae votum, quam matrimonii contractus: sed viro fideli sine consensu uxoris infidelis non licet, ut videtur, votum continentiae emittere, quia tunc uxor fraudaretur matrimonio, si postmodum converteretur; ergo multo minus licet ei matrimonium contrahere cum alia.

5. PRAETEREA. Filius qui remanet in infidelitate, patre converso, amittit jus paternae haereditatis: et tamen si postea convertitur, redditur ei haereditas sua, etiamsi alius in possessionem eius intraverit; ergo videtur a simili quod si uxor infidelis postea convertatur, sit ei reddendus vir suus, etiamsi cum alia contraxerit: quod non posset esse, si secundum matrimonium esset verum; ergo non potest contrahere cum alia.

SED CONTRA. Matrimonium non est ratum sine sacramento baptismi: sed quod non est ratum, potest dissolvi; ergo matrimonium in infidelitate contractum potest dissolvi; et ita soluto matrimoniali vinculo, licet viro aliam ducere in uxorem.

Praeterea. Vir non debet cohabitare uxori infideli nolenti cohabitare sine contumelia Creatoris; si ergo non liceret ei aliam ducere, cogeretur conti-

nentiam servare; quod videtur inconveniens, quia sic ex conversione sua incommodum reportaret.

RESPONDEO dicendum, quod quando alter conjugum ad fidem convertitur, altero in infidelitate manente, distinguendum est; quia si infidelis vult cohabitare sine contumelia Creatoris, idest sine hoc quod ad infidelitatem inducat, potest fidelis libere discedere, sed discedens non potest alteri nubere; si autem infidelis non vult cohabitare sine contumelia Creatoris, in verba blasphemiae prorumpens, et nomen Christi audire nolens, tunc si ad infidelitatem pertrahere nitatur, vir fidelis discedens potest alteri per matrimonium copulari.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod matrimonium infidelium est imperfectum, ut dictum est (*art. 2. huj. q.*); sed matrimonium fidelium est perfectum, et ita est firmiter: semper autem firmiter vinculum solvit minus firmum, si sit ei contrarium; et ideo matrimonium, quod post in fide Christi contrahitur, solvit matrimonium, quod prius in infidelitate contractum fuerat; unde matrimonium infidelium non est omnino firmum, et ratum, sed ratificatur postmodum per fidem Christi.

AD SECUNDUM dicendum, quod crimen uxoris nolentis cohabitare sine contumelia Creatoris absolvit virum a servitute, qua tenebatur uxori, ut non posset ea vivente aliam ducere; sed nondum solvit matrimonium, quia si de blasphemia illa converteretur, antequam ille aliud matrimonium contraheret, redderetur ei vir suus: sed solvitur per matrimonium sequens, ad quod pervenire non posset vir fidelis, nisi solutus a servitute uxoris suae per culpam ejusdem.

AD TERTIUM dicendum, quod postquam fidelis contraxit, solutum est vinculum matrimonii ex utraque parte, quia matrimonium non claudicat quantum ad vinculum, sed quandoque claudicat quantum ad effectum; unde in poenam uxoris infidelis magis quam ex virtute matrimonii praecedentis, ei indicitur quod non possit cum alio contrahere: sed si postea convertatur, potest ei concedi dispensative, ut alteri nubat, si vir ejus aliam in uxorem duxit.

AD QUARTUM dicendum, quod si post conversionem viri aliqua probabilis spes de conversione uxoris sit, non debet votum continentiae vir emitte, nec ad aliud matrimonium transire, quia difficilius converteretur uxor, sciens se viro suo privatam; si autem non sit spes de conversione, potest ad sacros ordines, vel ad religionem accedere, prius requisita uxore ut convertatur: et tunc si postquam vir sacros ordines suscepit, uxor convertatur, non est sibi vir suus reddendus, sed debet imputare sibi in poenam tardae conversionis, quod viro suo privatur.

AD QUINTUM dicendum, quod vinculum paternitatis non solvitur per dispensationem cultum, sicut vinculum matrimonii; et ideo non est simile de haereditate, et uxore.

ARTICULUS VI.

249

UTRUM ALIA VITIA SOLVANT MATRIMONIUM.

AD SEXTUM sic proceditur. Videtur, quod alia vitia solvant matrimonium, sicut et infidelitas: adulterium enim videtur esse directius contra matrimonium, quam infidelitas: sed infidelitas solvit matrimonium in aliquo casu, ut liceat ad aliud matrimonium transire; ergo et adulterium idem facit.

2. PRAETEREA. Sicut infidelitas est fornicatio spiritualis, ita et quodlibet peccatum; si ergo propter hoc infidelitas matrimonium solvit, quia est fornicatio spiritualis, pari ratione quodlibet peccatum matrimonium solvet.

3. PRAETEREA. Matth. 18. dicitur: *Si dextera manus tua scandalizat te, abscinde eam, et projice abs te*; et dicit Gloss. (*Hier.*), quod « in manu et dextero oculo possunt accipi fratres, et uxor, propinqui, et filii »: sed per quodlibet peccatum efficiuntur nobis impedimenta; ergo propter quodlibet peccatum potest matrimonium dissolvi.

4. PRAETEREA. Avaritia idololatria est, ut dicitur Ephes. 5.: sed propter idololatriam potest mulier dimitti; ergo pari ratione propter avaritiam; et ita propter alia peccata, quae sunt majora, quam avaritia.

5. PRAETEREA. Hoc expresse Magister dicit in litera (*4. Dist. 39.*).

SED CONTRA est, quod dicitur Matth. 5.: *Qui dimiserit uxorem suam, excepta causa fornicationis, facit eam moechari.*

Praeterea. Si hoc esset, tota die fierent divortia, cum raro inveniatur matrimonium, in quo alter conjugum in peccatum non labatur.

RESPONDEO dicendum, quod fornicatio corporalis, et infidelitas specialem habent contrarietatem ad bona matrimonii, ut ex dictis patet (*art. 3. huj. q.*), unde specialem habent vim separandi matrimonia: sed tamen intelligendum est, quod matrimonium *dupluciter* solvitur: *uno modo* quantum ad vinculum; et sic non potest solvi, postquam matrimonium est ratificatum, neque per infidelitatem, neque per adulterium; sed si non est ratificatum, solvitur vinculum, permanente infidelitate in altero conjugum, si alter conversus ad fidem ad aliud conjugium transeat: non autem solvitur vinculum praedictum per adulterium; alias infidelis libere posset dare libellum repudii uxori adulterae, et ea dimissa, aliam ducere, quod falsum est: *alio modo* solvitur matrimonium quantum ad actum; et sic solvi potest tam per infidelitatem, quam per fornicationem. Sed propter alia peccata non potest solvi matrimonium, etiam quantum ad actum, nisi forte ad tempus se velit vir subtrahere a consortio uxoris ad castigationem ejus, subtrahendo ei praesentiae suae solatium.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod quamvis adulterium magis directe oppo natur matrimonio, in quantum est in officium naturae, quam infidelitas, tamen e contrario est, in quantum matrimonium est sacramentum Ecclesiae, ex quo habet perfectam firmitatem, in quantum significat indivisibilem conjunctionem Christi, et Ecclesiae; et ideo matrimonium, quod non est ratum, magis potest solvi quantum ad vinculum per infidelitatem, quam per adulterium.

AD SECUNDUM dicendum, quod conjunctio prima animae ad Deum est per fidem; et ideo per eam anima quasi desponsatur Deo, ut patet Osee 2.: *Sponsabo te mihi in fide*. Unde in sacra Scriptura specialiter per fornicationem idololatria, et infidelitas designantur: sed alia peccata magis remota significatione dicuntur spirituales fornicationes.

AD TERTIUM dicendum, quod hoc intelligendum est, quando mulier praestat magnam occasionem peccati viro suo, ut vir probabiliter sibi de periculo timeat; tunc enim vir potest se subtrahere ab ejus conversatione, ut dictum est (*art. praec.*).

AD QUARTUM dicendum, quod avaritia dicitur idololatria per quandam similitudinem servitutis, quia tam avarus, quam idololatra potius servit creaturae, quam Creatori; non autem per similitudinem infidelitatis, quia corruptio infidelitatis est in intellectu, sed avaritia est in affectu.

AD QUINTUM dicendum, quod verba Magistri sunt accipienda de sponsa-

libus, quia propter crimen superveniens sponsalia solvi possunt: vel si loquatur de matrimonio, intelligendum est de separatione a communi conversatione ad tempus, ut dictum est (*in corp.*), vel quando uxor non vult cohabitare, nisi sub conditione peccandi; ut cum dicit: « Non ero uxor tua, nisi mihi de latrocinio divitias congreges »; tunc enim potius eam debet dimittere, quam latrocinia exercere.

QUAESTIO LX.

DE UXORICIDIO, IN DUOS ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de uxoricidio.

Circa quod quaeruntur duo.

Primo. Utrum in aliquo casu liceat uxorem occidere.

Secundo. Utrum uxoricidium matrimonium impediat.

ARTICULUS I.

250

UTRUM UXOREM DEPREHENSAM IN ACTU ADULTERII LICEAT INTERFICERE.

(*S. Thom. 4. Dist. 37. q. 2. art. 1. et seq.*).

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod liceat viro uxorem interficere in actu adulterii deprehensam: lex enim divina praecipit adulteras lapidari: sed ille qui legem divinam exequitur, non peccat; ergo nec occidens propriam uxorem, si sit adultera.

2. PRAETEREA. Illud quod licet legi, licet ei, cui lex hoc committit; sed legi licet interficere adulteram, aut quamlibet personam ream mortis; cum ergo lex commiserit viro interfectionem uxoris in actu adulterii deprehensae, videtur quod ei liceat.

3. PRAETEREA. Vir habet potestatem majorem super uxorem adulteram, quam super eum qui cum ea adulterium commisit: sed si vir percutiat clericum, quem cum propria uxore invenit, non est excommunicatus; ergo videtur, quod etiam liceat interficere propriam uxorem in adulterio deprehensam.

3. PRAETEREA. Vir tenetur uxorem suam corrigere: sed correctio fit per inflictionem justae poenae; cum ergo justa poena adulterii sit mors, quia est capitale crimen, videtur, quod liceat viro uxorem adulteram occidere.

SED CONTRA. In litera (*4. Dist. 37.*) dicitur, quod « Ecclesia Dei nunquam constringitur legibus mundanis; gladium enim non habet, nisi spiritualem »: ergo videtur, quod ei, qui vult esse de Ecclesia, non sit licitus usus legis illius, quae uxoricidium permittit.

Praeterea. Vir, et uxor ad paria judicantur: sed uxori non licet interficere virum in adulterio deprehensum; ergo nec viro uxorem.

Quinto. Utrum ea dimissa possit aliam ducere.

Sexto. Utrum propter alia peccata vir possit dimittere uxorem, sicut propter infidelitatem.

ARTICULUS I.

244

UTRUM FIDELIS POSSIT CONTRAHERE CUM INFIDELI.

(S. Thom. 4. Dist. 39. q. 1. art. 1. q. 1. et seq.).

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod fidelis possit matrimonium cum infideli contrahere, quia Joseph contraxit cum Aegyptia, et Hester cum Asuero: in utroque autem matrimonio fuit disparitas cultus, quia alter erat infidelis, et alter fidelis; ergo disparitas cultus praecedens matrimonium ipsum non impedit.

2. PRAETEREA. Eadem est fides, quam docet vetus, et nova lex: sed secundum veterem legem poterat esse matrimonium inter fidelem, et infidelem, ut patet Deuteron. 21.: *Si egressus ad pugnam videris mulierem pulchram in numero captivorum, et adamaveris eam, intrabis ad eam, dormiesque cum illa, et erit tibi uxor*; ergo et in nova lege licet.

3. PRAETEREA. Sponsalia ad matrimonium ordinantur: sed inter fidelem, et infidelem possunt in aliquo casu contrahi sponsalia cum conditione futurae conversionis; ergo sub eadem conditione matrimonium potest contrahi inter eos.

4. PRAETEREA. Omne impedimentum matrimonii est aliquo modo contrarium matrimonio: sed infidelitas non est contraria matrimonio, quia matrimonium est in officium naturae, cuius dictamen fides excedit; ergo disparitas fidei non impedit matrimonium.

5. PRAETEREA. Disparitas fidei quandoque est etiam inter duos baptizatos, sicut quando aliquis post baptismum in haeresim labitur: sed si talis cum aliqua fidei contrahat, nihilominus est verum matrimonium; ergo disparitas fidei matrimonium non impedit.

SED CONTRA est, quod dicitur 2. Corinth. 6.: *Quae conventio lucis ad tenebras*? Sed maxima conventio est inter virum, et uxorem; ergo ille qui est in luce fidei, non potest contrahere matrimonium cum illa, quae est in tenebris infidelitatis.

Praeterea. Malach. 2. dicitur: *Contaminavit Judas sanctificationem Domini, quam dilexit; et habuit filiam Dei alieni*: sed hoc non esset, si inter eos posset verum matrimonium contrahi; ergo disparitas cultus matrimonium impedit.

RESPONDEO dicendum, quod principaliter matrimonii bonum est proles ad cultum Dei educanda: cum autem educatio fiat communiter per patrem, et matrem, uterque secundum fidem suam intendit ad cultum Dei prolem educare; et ideo si sint diversae fidei, intentio unius alterius intentioni contraria erit, et ita inter eos non potest esse conveniens matrimonium: et propter hoc disparitas cultus praecedens matrimonium impedit, ne contrahi possit.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in veteri lege de aliquibus infidelibus erat permissum, quod cum eis possent inire conjugia, et de aliquibus prohibitum: specialiter autem erat prohibitum de infidelibus habitantibus in terra Chanaan, tum quia Dominus praeceperat eos occidi propter eorum obstina-

tionem, tum quia majus periculum imminebat, ne scilicet conjuges, aut filios ad idololatriam perverterent, quia filii Israël ad ritus, et mores eorum propiores erant, propter conversationem cum eis: sed de aliis Gentibus permittit, praecipue quando non poterat esse timor pertrahendi ad idololatriam; et sic Joseph, et Moyses, et Hester cum infidelibus matrimonia contraxerunt. Sed in nova lege, quae per totum orbem diffunditur, similis ratio prohibendi est de omnibus infidelibus; et ideo disparitas cultus praecedens matrimonium impedit contrahendum, et dirimit contractum.

AD SECUNDUM dicendum, quod lex illa vel loquitur de aliis nationibus, cum quibus poterant licite inire conjugia, vel loquitur, quando illa captiva ad fidem, et cultum Dei converti volebat.

AD TERTIUM dicendum, quod eadem est habitudo praesentis ad praesens, et futuri ad futurum: unde sicut quando matrimonium in praesenti contrahitur, requiritur unitas cultus in utroque contrahentium, ita ad sponsalia, quibus fit sponsio futuri matrimonii, sufficit conditio apposita de futura unitate cultus.

AD QUARTUM dicendum, quod jam ex dictis patet (*in corp. art.*), quod disparitas cultus contraria est matrimonio ratione principalioris boni ipsius, quod est bonum prolis.

AD QUINTUM dicendum, quod matrimonium est sacramentum; et ideo quantum pertinet ad necessitatem sacramenti, requirit paritatem, quantum ad sacramentum fidei, scilicet baptismum, magis quam quantum ad interiorum fidem: unde etiam hoc impedimentum non dicitur disparitas fidei, sed cultus disparitas, qui respicit exterius servitium, ut in lib. 3. dictum est (*Dist. 9. q. 1. art. 1. q. 1.*). Et propter hoc si aliquis fidelis cum haeretica baptizata matrimonium contrahat, verum est matrimonium, quamvis peccet contrahendo, si sciat eam haeticam; sicut peccaret, si cum excommunicata contraheret: non tamen propter hoc matrimonium dirimeretur; et e contrario si aliquis catechumenus habens rectam fidem, sed nondum baptizatus, cum aliqua fidei baptizata contraheret, non esset verum matrimonium.

ARTICULUS II.

245

UTRUM INTER INFIDELES POSSIT ESSE MATRIMONIUM.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod inter infideles non possit esse matrimonium: matrimonium enim est sacramentum Ecclesiae: sed baptismus est janua sacramentorum; ergo infideles, qui non sunt baptizati, matrimonium contrahere non possunt, sicut nec alia sacramenta suscipere.

2. PRAETEREA. Duo mala sunt magis impeditiva boni, quam unum: sed infidelitas unius tantum impedit bonum matrimonii; ergo multo fortius infidelitas utriusque: et ita inter infideles non potest esse matrimonium.

3. PRAETEREA. Sicut inter fidelem, et infidelem est disparitas cultus, ita inter duos infideles; ut si unus sit Gentilis, et alter Judaeus: sed disparitas cultus impedit matrimonium, ut dictum est (*art. praec.*); ergo ad minus inter infideles, qui habent cultum disparem, non potest esse verum matrimonium.

4. PRAETEREA. In matrimonio est vera pudicitia: sed, sicut dicit August. (*lib. 1. de Adult. conjug. cap. 18. ante med.*), et habetur in litera (*4. Dist. 39.*), non est vera pudicitia infidelis cum uxore sua; ergo nec est verum matrimonium.

5. PRAETEREA. Matrimonium verum excusat carnalem copulam a peccato: sed hoc non potest facere matrimonium inter infideles contractum, quia « omnis vita infidelium peccatum est », ut dicit Gloss. (*ord. sup. illud: Omne quod non est ex fide, Rom. 14.*); ergo inter infideles non est verum matrimonium.

SED CONTRA est, quod dicitur 1. Cor. 7.: *Si quis frater uxorem habet infidelem, etc.*: sed uxor non dicitur nisi propter matrimonium; ergo matrimonium, quod est inter infideles, est verum matrimonium.

Praeterea. Remoto posteriori non removetur prius: sed matrimonium pertinet ad officium naturae, quae praecedit statum gratiae, cujus principium est fides; ergo infidelitas non facit, quin sit inter infideles matrimonium.

RESPONDEO dicendum, quod matrimonium principaliter est institutum ad bonum prolis non tantum generandae (quia hoc etiam sine matrimonio fieri potest), sed etiam promovendae ad perfectum statum, quia quaelibet res intendit effectum suum naturaliter perducere ad perfectum: est autem in prole duplex perfectio consideranda, scilicet naturae, non solum quantum ad corpus, sed etiam quantum ad animam, per ea quae sunt de lege naturae; et perfectio gratiae. Et prima quidem perfectio est materialis, et imperfecta respectu secundae: et ideo cum res, quae sunt propter finem, sint proportionatae fini, matrimonium quod tendit in primam perfectionem, est imperfectum, et materiale respectu illius quod tendit in perfectionem secundam; et quia perfectio prima communis esse potest infidelibus, et fidelibus, secunda autem tantum est fidelium, ideo inter infideles est quidem matrimonium, sed non perfectum ultima perfectione, sicut est inter fideles.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod matrimonium non est tantum institutum in sacramentum, sed etiam in officium naturae; et ideo quamvis infidelibus non competat matrimonium, secundum quod est sacramentum in dispensatione ministrorum consistens, competit tamen eis, in quantum est in officium naturae: et tamen etiam matrimonium tale est aliquo modo sacramentum habitualiter, quamvis non actualiter, eo quod actu non contrahunt in fide Ecclesiae.

AD SECUNDUM dicendum, quod disparitas cultus non impedit matrimonium ratione infidelitatis, sed ratione disparitatis in fide: disparitas enim cultus non solum secundam perfectionem prolis impedit, sed etiam primam, dum parentes in diversa prolem trahere intendunt; quod non est quando uterque est infidelis.

AD TERTIUM dicendum, quod inter infideles est matrimonium, ut dictum est (*in resp. ad 1.*), prout matrimonium est in officium naturae: ea autem quae pertinent ad legem naturae, sunt determinabilia per jus positivum; et ideo si prohibetur ab aliquo jure positivo apud infideles contrahere matrimonium cum infidelibus alterius ritus, disparitas cultus impedit matrimonium inter eos. Ex jure enim divino non prohibetur, quia apud Deum non differt, qualitercumque aliquis a fide deviet, quantum ad hoc quod est a gratia alienum esse: similiter nec aliquo Ecclesiae statuto, quae non habet de his quae foris sunt judicare.

AD QUARTUM dicendum, quod pudicitia, et aliae virtutes infidelium dicuntur non esse verae, quia non possunt attingere finem verae virtutis, qui est vera felicitas; sicut dicitur non esse verum vinum, quod non habet effectum vini.

AD QUINTUM dicendum, quod infidelis cognoscens uxorem suam non peccat, si propter bonum prolis, aut fidei, qua tenetur, uxori debitum reddat;

cum hoc sit actus justitiae, et temperantiae, quae in delectabilibus tactus debitas circumstantias servat; sicut non peccat faciens alios actus politicarum virtutum: nec dicitur omnis vita infidelium peccatum, quia quolibet actu peccent, sed quia per id quod agunt, a servitute peccati non possunt liberari.

ARTICULUS III.

246

UTRUM CONJUX CONVERSUS AD FIDEM POSSIT COMMANERE CUM UXORE NOLENTE CONVERTI.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod conjux conversus ad fidem non possit commanere cum uxore infideli nolente converti, cum qua in infidelitate contraxerat: ubi enim est idem periculum, oportet eandem cautelam adhiberi: sed propter periculum subversionis fidei prohibetur, ne fidelis cum infideli contrahat; cum ergo idem periculum sit, si fidelis commaneat cum qua prius contraxerat, et adhuc majus, quia neophyti facilius pervertuntur, quam illi qui sunt nutriti in fide, videtur quod fidelis post conversionem non possit commanere cum uxore infideli.

2. PRAETEREA. 38. q. 1. (*cap. Judaei*) dicitur: « Non potest infidelis in ejus conjunctione commanere, quae jam in christianam translata est fidem »; ergo fidelis habet necesse uxorem infidelem dimittere.

3. PRAETEREA. Matrimonium, quod inter fideles contrahitur, est perfectius, quam illud quod contrahitur inter infideles: sed si fideles contrahant in gradu prohibito ab Ecclesia, dissolvitur eorum matrimonium; ergo et infidelium: et ita vir fidelis non potest commanere cum uxore infideli, ad minus quando cum ea in infidelitate contraxit in gradu prohibito.

4. PRAETEREA. Aliquis infidelis habet quandoque plures uxores secundum ritum suae legis: si ergo potest commanere cum illis, cum quibus in infidelitate contraxit, videtur quod possit etiam post conversionem plures uxores retinere.

5. PRAETEREA. Potest contingere, quod, repudiata una uxore, aliam duxerit, et in illo matrimonio existens convertatur; videtur ergo, quod saltem in hoc casu non possit cum uxore, quam de novo habet, commanere.

SED CONTRA est, quod Apostolus (*1. Cor. 7.*) consulit, quod commaneat.

Praeterea. Nullum impedimentum superveniens vero matrimonio tollit ipsum: sed matrimonium erat verum, quando uterque infidelis erat; ergo quando alter convertitur, non dirimitur per hoc matrimonium; et ita videtur, quod possint licite commanere.

RESPONDEO dicendum, quod fides ejus qui est in matrimonio, non solvit, sed perficit matrimonium: unde cum inter infideles sit verum matrimonium, ut ex dictis patet (*art. praec. ad 1.*), per hoc quod alter eorum convertitur ad fidem, non ex hoc ipso vinculum matrimonii solvitur: sed aliquando, vinculo matrimonii manente, solvitur matrimonium quantum ad cohabitationem, et debiti solutionem; in quo pari passu currunt infidelitas, et adulterium, quia utrumque est contra bonum prolis: unde sicut se habet in potestate dimittendi adulteram, vel commanendi cum ea, ita se habet in potestate dimittendi infidelem, vel commanendi cum ea. Potest enim vir innocens libere manere cum adultera spe correctionis, non autem si in adulterii peccato fuerit obstinata, ne videatur patronus turpitudinis; quamvis etiam cum spe corre-

ctionis possit eam libere dimittere. Similiter fidelis conversus potest cum infideli commanere cum spe conversionis, si eam in infidelitate obstinatam non viderit, et bene facit commanendo: tamen non tenetur; et de hoc est consilium Apostoli (1. Cor. 7.).

AD PRIMUM ergo dicendum, quod facilius impeditur aliquid fiendum, quam destruat quod rite factum est; et ideo multa sunt, quae impediunt matrimonium contrahendum, si praecedant, quae tamen ipsum non possunt dissolvere, si sequantur, sicut de affinitate patet (q. 55. art. 6.); et similiter dicendum est de disparitate cultus.

AD SECUNDUM dicendum, quod in primitiva Ecclesia tempore apostolorum passim convertebantur ad fidem et Judaei, et Gentiles; et ideo tunc fidelis vir poterat habere probabilem spem de uxoris conversione, etiamsi conversionem non promitteret: postmodum autem, tempore procedente, Judaei sunt magis obstinati, quam Gentiles, quia Gentiles adhuc intrabant ad fidem, sicut tempore martyrum, et temporibus Constantini imperatoris, et circa tempora illa: et ideo tunc non erat tutum fideli cum uxore infideli Judaea cohabitare; nec erat spes de conversione ejus, sicut erat de conversione uxoris Gentilis; et ideo tunc fidelis conversus poterat cohabitare cum Gentili, sed non cum Judaea, nisi conversionem promitteret: et secundum hoc loquitur Decretum illud. Sed nunc pari passu ambulant utrique, scilicet Gentiles, et Judaei, quia utrique obstinati sunt; et ideo nisi uxor infidelis converti velit, non permittitur ei cohabitare, sive sit Gentilis, sive Judaea.

AD TERTIUM dicendum, quod infideles non baptizati non sunt adstricti statutis Ecclesiae, sed sunt adstricti statutis juris divini; et ideo si contraxerunt aliqui infideles in gradibus prohibitis secundum legem divinam (Levit. 18.), sive uterque, sive alter ad fidem convertatur, non possunt in tali matrimonio commanere: si autem contraxerunt in gradibus prohibitis per statutum Ecclesiae, possunt commanere, si uterque convertatur, vel si uno converso sit spes de conversione alterius.

AD QUARTUM dicendum, quod habere plures uxores est contra legem naturae, cui etiam infideles sunt adstricti; et ideo non est verum matrimonium infidelis, nisi cum illa, cum qua primo contraxit: unde si ipse cum omnibus suis uxoris convertatur, potest cum prima commanere, et alias debet abjicere. Si autem prima converti noluerit, et aliqua aliarum convertatur, idem jus habet contrahendi cum illa de novo, quod cum alia haberet; de quo post dicitur (art. 5. huj. q.).

AD QUINTUM dicendum, quod repudium uxoris est contra legem naturae; unde infideli non licet uxorem repudiare: et ideo si convertatur, postquam, una repudiata, alteram duxerit, idem judicium est de hoc, et de illo qui plures uxores habebat; quia tenetur primam, quam repudiaverat, accipere, si converti voluerit, et aliam abjicere.

ARTICULUS IV.

247

UTRUM FIDELIS CONVERSUS POSSIT UXOREM INFIDEM DIMITTERE VOLENTEM COHABITARE SINE CONTUMELIA CREATORIS.

AD QUARTUM sic proceditur. Videtur, quod fidelis conversus non possit uxorem infidelem dimittere volentem cohabitare sine contumelia Creatoris: majus enim est vinculum viri ad mulierem, quam servi ad dominum: sed

servus conversus non absolvitur a servitutis vinculo, ut patet 1. Cor. 7. et 1. Timoth. 6.; ergo et vir fidelis non potest uxorem infidelem dimittere.

2. PRAETEREA. Nullus potest alteri praejudicium facere sine consensu ipsius: sed uxor infidelis habebat jus in corpore viri infidelis; si ergo per hoc quod vir ad fidem convertitur, mulier praejudicium pati posset, ut libere dimitteretur, non posset vir converti ad fidem sine consensu uxoris; sicut nec potest ordinari, aut vivere continentiam sine consensu ejus.

3. PRAETEREA. Si aliquis contrahat cum ancilla scienter, sive sit servus, sive liber, non potest propter diversam conditionem ipsam dimittere; cum ergo vir, quando contraxit cum infideli, sciverit eam esse infidelem, videtur a simili, quod non possit eam dimittere propter infidelitatem.

4. PRAETEREA. Pater tenetur ex debito procurare salutem proles: sed si discederet ab infideli uxore, filii communes matri remanerent, quia partus sequitur ventrem; et sic essent in periculo salutis; ergo non potest uxorem infidelem dimittere licite.

5. PRAETEREA. Adulter non potest adulteram dimittere etiam postquam de adulterio poenitentiam egit; ergo si sit idem judicium de adultero, et infideli, nec infidelis infidelem potest relinquere, etiam postquam ad fidem est conversus.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit (1. Cor. 7.).

Praeterea. Adulterium spirituale est gravius, quam carnale: sed propter carnale adulterium vir potest dimittere uxorem quantum ad cohabitationem; ergo multo fortius propter infidelitatem, quae est adulterium spirituale.

RESPONDEO dicendum, quod homini secundum aliam et aliam vitam diversa competunt, et expediunt; et ideo qui moritur priori vitae, non tenetur ad illa, ad quae in priori vita tenebatur; et inde est, quod ille qui in vita saeculari existens aliqua vovit, non tenetur illa, quando mundo moritur vitam religiosam assumens, perficere: ille autem qui ad baptismum accedit, regeneratur in Christo, et priori vitae moritur, cum generatio unius sit corruptio alterius; et ideo liberatur ab obligatione, qua uxori tenebatur reddere debitum, et ei cohabitare non tenetur, quando converti non vult, quamvis in aliquo casu libere id posset facere, ut dictum est (art. praec.); sicut et religiosus potest libere perficere vota, quae fecit in saeculo, si non sint contra religionem suam, quamvis ad ea non teneatur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod servire non est aliquid incompetens christianae religionis perfectioni, quae maxime humilitatem profitetur: sed obligatio mulieris, sive matrimonii aliquid derogat perfectioni vitae christianae, cujus summum statum continentes possident; et ideo non est simile de utroque. Et praeterea unus conjugum non obligatur alteri quasi possessio ejus, sicut domino servus, sed per modum societatis cujusdam, quae non congrue est infidelis ad fidelem, ut patet 2. Corinth. 6.; et ideo non est simile de servo, et conjuge.

AD SECUNDUM dicendum, quod uxor non habebat jus in corpore viri, nisi quamdiu in vita illa manebat, in qua contraxerat, quia etiam mortuo viro uxor soluta est a lege viri, ut patet Rom. 7.; et ideo si postquam vir mutat vitam moriens priori vitae, ab ea discedat, nullum fit ei praejudicium. Transiens autem ad religionem moritur tantum spirituali morte, non autem corporali; et ideo si matrimonium sit consummatum, non potest vir sine consensu uxoris ad religionem transire: potest autem ante carnalem copulam, quando est tantum copula spiritualis. Sed ille qui ad baptismum accedit,